

BYGDEBOK RAUMA

Forprosjekt datert 24.09.2021

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 Innledning

- 1.1 Generelt om bygdebokarbeid/slektsforskning i Rauma s.3
- 1.2. Oppstart av arbeid for bygdebok i gamle Grytten og Hen kommuner i regi av Rauma historielag s.3
- 1.3. Oppgradering av arbeidet til å omfatte heile Rauma etter vedtak på årsmøtet i 2018 s.4

2.0 Grunnlag for arbeidet.

- 2.1: Generell orientering s.5
- 2.2: Primærkilder s.5
- 2.3: Sekundærkilder s.8

3.0 Mulige modeller for arbeidet og prosjektgruppas forslag.

- 3.1: Generell orientering om aktuelle modeller. s.9
- 3.2.: Prosjektgruppas forslag til valg med begrunnelse s.11

4.0 Arbeidsprosessen videre.

- 4.1: Generelt s.12
- 4.2: Framdrift s 12
- 4.3: Økonomi s.13

1.0 Innledning:

1.1 Generelt om bygdebokarbeid/slektsforskning i Rauma

Dette saksområdet har ei lang historie, og vi skal ikke gå mye inn på den. Den første Veøyboka (Olafsen) er vel omkring 100 år, og var et pionerarbeid. Voll kommune kom i gang med samlerarbeid like etter krigen, og gards- og slekthistoria kom ut i 1980 (Olav Sjøvik).

I Holm (inkl Rødven), Eid og Vågstranda arbeidet Herlof Grüner mye med arkivstoff på 50-60-talet, men det kom ikke ut bok.

I Grytten kommune kom ei nemnd i gang og gjorde samlerarbeid. I 80-åra arbeidet Ståle Rotevatn med stoffet til bok for Grytten og Hen. Etter noen år stoppa arbeidet opp uten noe produkt.

I Eid arbeidet Myskja ut bok som kom i 1987. I mars 2016 ble det funnet en del dokumenter – lokalhistorisk stoff – på rådhuset. Dette viser seg å være etter Karl Myskja. Det omfatter folket og gårdene i området fra (Kolmanns-) Viken til Einangen. Det er også litt stoff om Setnes, Nora og Horgheim.

Dokumentene er skannet og oppbevares i Styreweb under fanen Arkiv – Komite/gruppe og Bosettingshistorie for Rauma Holm (og Rødven) fikk bok (Arnold Solemdal) seinere enn Eid.

På Vågstranda ligger det mye stoff etter H Grüner og Fridtjof Køhn.

Det er stadig etterspørsel etter gards- og slekthistorie for Grytten og Hen. Mange driv med privat slektsgransking, men det litt tyngre arkivstoffet som forteller om gardene og livet i gammel tid, er det ikke mange som fordjuper seg i.

Det har alltid vært ei sak for kommunene å få gards- og slekthistoriebøker for alle bygder, men det er neppe mange i landet som ligg så langt etter som Grytten og Hen i Rauma kommune. Her er ingen ting å skryte av.

1.2. Oppstart av arbeid for bygdebok i gamle Grytten og Hen kommuner i regi av Rauma historielag

Da Rauma historielag kom i gang for noen år siden, var naturligvis denne saka sentral. Etter møte med kommunen, vart en enige om å sette i gang. Kommunen bevilga penger til forprosjekt, og ei arbeidsgruppe vald av historielaget og kommunen skulle komme i gang. Det gjorde det ikke! Formannskapsvedtak ble rett og slett ikke effektuert! Det er naturligvis

protokoller på dette både i historielaget og kommunen. Kulturkontoret har dessuten en god del dokument omkring bygdebokarbeidet i Rauma.

På årsmøtet i Rauma historielag 16.03.2016 ble det under sak: FORSLAG TIL ARBEIDSPROGRAM 2016-2019 OG SPESIELT 2016 tatt opp muligheten for å ta opp igjen arbeidet med bygdebok. I denne saka ble det spesielt fokus på lagets planer om å starte opp arbeidet med bygdebok for gamle Grytten, Hen og deler av Veøy (Vågstranda) kommuner, som vil omhandle bosettings- og slektshistorie.

Leder ga en kort orientering om de foreliggende planer. I første fase av arbeidet baserer man seg på dugnadsinnsats og det vil ikke medføre økonomiske forpliktelser for laget. Det vil på et seinere tidspunkt bli utarbeidet en intensjonsavtale med oversikt over de økonomiske forhold ved prosjektet. Jostein Valved uttrykte sin glede over dette initiativet og mente at man kunne omfatte hele kommunen i de tre første fasene av prosjektet. Per Devold opplyste at Ungdomslaget Romsdalshorn hadde disponert midler til laget, øremerket bygdebokarbeid.

Inger Marie Bakke overrakte en gave på kr. 15.000.- etter overskudd av hefte «Barndomsminner fra Moa, skrevet av Eilert Kavli.

Årsmøtet ga så sin tilslutning til å gå videre med prosjektet

1.3. Oppgradering av arbeidet til å omfatte heile Rauma etter vedtak på årsmøtet i 2018.

Styret hadde behandlet innkommet sak fra Jostein Valved.

Valveds fremsatte endringsforslag til punkt 1 samt punkt 2 ble enstemmig godkjent

Endelig vedtak:

1. Årsmøtet vil på det sterkeste anmode styret i Rauma Historielag å fortsette arbeidet med å få organisert et samarbeid med kommunen og andre med henblikk på å få utgitt en bosettingshistorie(bygdebok), hvis formål er å styrke identitet og samhold i kommunen.

2. I likhet med de fleste andre kommuner, ser årsmøtet det som svært viktig og ønskelig at et slikt bokverk blir satt i gang og utgis for Rauma.

2.0 Grunnlag for arbeidet.

2.1: Generell orientering:

For å få en oversikt over befolkningen gjennom tidene i Grytten- og deler av Veøy prestegjeld må vi gå til de kildene som finnes.

De beste kildene er de «originale», f.eks en skannet kopi av aktuell protokoll. I dag blir flere og flere kilder gjort søkbare ved transkribering, men her kan det være feiltyding eller feil avskrift. Men likevel har vi behov for denne transkriberingen da det ikke alltid er mulig å vite hvor en skal leter etter opplysninger. Finner vi ikke opplysninger når vi søker er det mest sannsynlig fordi det ikke foreligger transkribering og da er det bare å sette i gang og bla i ulike protokoller.

Fra 1. januar 1838 ble det innført formannskapsdistrikt – det ble mer lokalt selvstyre. Det ble bestemt at dette skulle organiseres etter den administrative organiseringa av kirka. Et prestegjeld ble et formannskapsdistrikt, men i 1853 ble navnet endret til kommune eller herred.

2.2: Primærkilder.

2.2.1: Kirkebøkene

I kirkebøkene er alle kirkelige handlinger fra dåp til dødsfall/begravelser innført.

I Grytten prestegjeld har vi kirkebøker tilbake til 1725 og i Veøy fra 1721.

Det finnes som regel to eksemplar, prestens bok kaldt **Ministerialboken** og klokkerens **Klokkebok**. Dette var datidens «kopi/backup». Opplysningene var sikret om det skulle skje noe med den ene boken/protokollen. Samtidig var klokkeren en mann fra prestegjeldet og hadde lokal kunnskap. Om en ser på den samme innførselen i de to bøkene har ofte klokkerboka mer lokale navn og kanskje litt mer opplysning.

Generell sperrefrist på personopplysninger er 60 år, mens opplysninger om dødsårsak er sperret i 80 år. Adopsjonsloven krever 100 års sperrefrist.

I kirkebøkene er navn på fødte og døpte fritt tilgjengelig t.o.m 1929, mens konfirmerte er sperret fra 1935.

Vielser er fritt tilgjengelige. Døde og begravde er sperret fra 1939.

Kirkebøkene har også sine mangler og feil, men er den sikreste kilden vi har.

2.2.2 Folketellinger

Digitalarkivet sier om folketellinger: *Fra midten av 1600-tallet har det vært viktig for myndighetene å holde oversikt befolkningens antall og sammensetning.*

Sammen med kirkebøkene er folketellingene vår viktigste kilde.

Det finnes både statlige folketellinger og manntall og noen kommunale folketellinger. Manntallene inneholder bare opplysninger om menn og gutter, ellers lite opplysninger. Dette hadde gjerne også sammenheng med utskrivning til militære.

For Grytten har vi sogneprestens manntall fra 1663–1666, fogdens manntall fra samme periode og manntallet fra 1701. Utover 1700-tallet var det flere «manntall» knyttet til skatter som skulle betales.

I kirkeboka kan du følge en person gjennom livet via kirkens handlinger, mens i folketellinga får du opplysning om hvor han/hun befant seg på en bestemt dato i et bestemt år. Ved disse tellingene kan en også få opplysninger om slektskap mellom de som bor i samme husstand.

Det første «ordentlige» folketellingen=FT ble holdt i **1801** og den inneholdt navn, alder, sivilstatus, yrke og hvor de bodde.

Fra 1801 gikk det hele 65 år før den neste landsdekkende tellingen kom 31. desember **1865**. Denne tellinga oppgir i tillegg til bosted også fødested og event. fysisk og psykisk handikap. 1865-tellinga har også oversikt over utsæd og husdyr. Begge disse finnes i skannet og søkbar form.

1875 er neste telling og har også opplysninger om personer som er bortreist og eventuelt hvor de befinner seg. Den finnes både skannet og i søkbar form.

I **1891** er skannet, men ikke ferdig transkribert for Grytten.

FT **1900** finnes både skannet og søkbar.

FT **1910** finnes både skannet og søkbar.

FT **1920** har sperrefrist på 100 år og ble frigitt 1. desember 2020.

Arkivverket hadde ikke kapasitet til å til å gjøre denne FT søkbar/transkribert. Det

pågår derfor et stort dugnadsarbeid av frivillige i hele landet for å få denne ferdig til desember 2020.

I Grytten er herredene Voll, Eid og Hen og Grytten som er transkribert.

I 1870 og 1885 var det også folketelling, men da bare for byene, Ålesund, Molde og Kristiansund.

2.2.3 Gravminnebasen

Gravminner er viktige kulturminner. Gravminneprosjektets målsetning er å registrere personopplysninger og fotografere alle gravsteinene på norske gravplasser, og gjennom dette bevare, dokumentere og formidle denne delen av vår historie.

Gravminnebasen inneholder 2,7 millioner registrerte gravminner og 1,7 millioner bilder av gravminner. Sitat: Slekt og Data

Arbeidet med å bygge opp gravminnebasen er et resultat av frivillig arbeid som har pågått siden 2004. Etter hvert er det inngått avtale med både Kulturdepartementet og Kirkevergene i Norge. Gravminnebasen er søkbar for alle.

2.2.4 Dødsboskifter/Skiftemateriale

Skifter er arkivmateriale i forbindelse med arveoppgjør etter dødsfall. I skiftene er verdiene i boet opplistet og det kan fortelle oss mye om livet de levde. Vi får også oversikt over familierelasjoner blant de arveberettigede.

Det finnes skifteprotokoller tilbake til 1677 i Grytten, men det var ikke skifter etter alle. På 17- og 1800-tallet regnes det med at det var offentlig skifte i bare ca. 20 % av dødsfallene. På dugnad er det laget et navnerregister med henvisning til protokoller og sidetall der du kan finne opplysninger. Ellers må man lese og tyde innholdet selv.

2.2.5 Pantebøker

Pantebøkene inneholder tinglysninger av dokumenter. Her finner vi opplysninger om kjøp og salg av gårder og gårdsbruk. I tillegg til manntall og FT får vi oversikt over hvor personer har bodd og eierrekke på gårder.

Vi kan også finne panteobligasjoner og festesedler (bygselkontakter).

Protokoller med pantebøker finnes fra 1707 for Grytten. Her er det også et register over protokoller.

2.2.6 Rettergang og straff

Herunder er det nok *Tingbøkene og Forliksprotokollene* som er mest aktuelle. I Tingbøkene er det mye informasjon i forbindelse med straffesaker. Her blir både personer og hendelser nøye beskrevet og gir et veldig godt bilde av dagliglivet, samfunnet og enkeltpersoner. Tingbøkene er spesielt viktige fordi de ofte er eldre enn kirkebøkene.

For Grytten finnes det skannede tingbøker fra 1688, dvs 35 år før kirkebøkene. Det finnes også skannede lagtingsprotokoller for vårt område fra 1671.

2.2.7 Utført transkriberingsarbeid m.m.

De aktuelle kirkebøker og folketellinger for Grytten og Hen kommuner er ventet ferdig transkribert i løpet av inneværende år. Disse vil da alle være søkbare fra årsskiftet. Et overslag over verdien av utført dugnadsarbeid er grov anslått til ca. 3000 timer a kr. 300.- = 900.000 kr.

2.3: Sekundærkilder

Sekundærkilder er kilder som er avskrift fra de primære kildene. Her kan nevnes bygdebøker, slektshistorier og som før nevnt transkribering. Slike opplysninger må kontrolleres opp mot originalkilden.

2.3.1: Lokale, eldre bygdebøker. Gards- og slektshistorier.

I Grytten/Rauma finnes det bygdebøker i noen av sogna, de fleste har både gards- og slektshistorie. Det finnes også en del slektshefter utarbeidet av private, flere av de finnes på Rauma folkebibliotek.

Oversikt etter gammel kommuneinndeling:

2.3.2: Grytten

Raumadalsfolket av Henrik O. Røvik fra 1965, rettinger og tillegg i 2005. En oversikt over noen «ætter og familier» i Raumadalen. Den er mangelfull og har en del feil.

2.3.3: Hen

Noen familier er omtalt i Raumadalsfolket ellers ingen.

2.3.4: Eid

Bygdebok for Eid (1987) av Karl Myskja. Både gårds- og personhistorie

2.3.5: Voll

Bygdebok for Voll bind I (1979), II (1980) og III (1991)

Bind II har gårds- og personhistorie av Olav Søyvik.

2.3.6: Veøy (Vågstranda, Rødven, Holm)

- Vågstranda og Rødven:

Veøy i fortid og nutid, *bind I og II* av O. Olafsen

Bind I «en historisk-topografisk beskrivelse», 1926

Bind II: Gårds- og personhistorie, 1926

- Holm:

Bygdebok for Holm sokn av Arnold Solemdal, band I og II, begge i 1999

I hovedsak slektshistorie

3.0 Mulige modeller for arbeidet og prosjektgruppas forslag.

3.1 Generell orientering om aktuelle modeller.

Bygdebøker av delsjangeren bosetnings- eller gårds- og slektshistorie har tradisjonelt hatt en nokså fastlåst modell. Det har, av kildemessige grunner (se pkt. 2.2), ofte omfatta en kommune mer eller mindre sammenfallende med et prestegjeld eller et sokn.

3.1.1 Den tradisjonelle modellen

I denne modellen får oftest matrikkelgardene (garder med eget gårdsnummer) hvert sitt kapittel, som ofte er delt i to underkapitler. Det ene er historia om garden (gårdsbruket) med navnet, matrikkeldata, grenser og ressursgrunnlag, delinger og sammenslåinger, hus og driftsforhold for den tida en har kilder til, vanligvis fra midten av 1600-tallet til i dag med mer. (Nyere delingsbruk har ofte kortere historikk.) Fullstendigheten av informasjon til slike kapittel er avhengig av at nålevende eldre folk kan bidra med tradisjonsstoff og informasjon som er vanskelig tilgjengelig i åpne skriftlige kilder.

Det andre underkapitlet handler om folket på garden (nokså upresist kalt «slektshistoria»). Der blir de som har bodd på gårdsbruket fra så langt tilbake en har kilder til, satt opp i et «kjernefamilieoppsett»: generasjonsvis med mor og far med barn, og mer eller mindre fullstendig referansesystem som viser hvor de enkelte personene kom fra og/eller flytta til (det er vanligvis knapt nok bare den ene av foreldrene som var fra bruket, og et av barna som

fortsatte der; den andre hovedpersonen kom et anna sted fra, og barna flytta ut, og det er vanligvis oppgitt). Til de enkelte familiemedlemmer kan det være tilføyd utvida informasjon, som yrke, verv, dramatiske hendinger o.l.

Dette underkapitlet er egentlig primært «folkeregisterinformasjon». Det er tilfeller (helst i noe eldre verk) der disse to delene, gardshistoria og personregisteret, er skrevet sammen i ei fortløpende fortelling.

Se vedlegg: to sider fra *Bygdebok for Lesja* bd. 1 (1987).

3.1.2 Nyere justeringer av den tradisjonelle modellen

Den tradisjonelle modellen ble utvikla på begynnelsen av 1900-tallet, da det gamle jordbruket var under press fra sterke moderniseringskrefter. Disse kreftene har påverka næringa i større eller mindre grad fram til i dag, med det resultatet at det første delkapitlet («gardshistoria») har blitt både problematisk å finne stoff til, og det vil handle om mindre og mindre deler av lokalsamfunnet.

Av den grunn er en modell der innholdet i omtalen av de enkelte driftsenheter (bruk) blir redusert, til fordel for mer systematiske fortellinger om større enheter, «grender» eller «bygder». I slike delkapittel blir gjerne flere typer tema innarbeidet i tillegg til utviklinga i alle deler av næringslivet (som sjølsagt og inkluderer jordbruket, gardsbrukene): befolkningsutviklinga, kommunikasjoner, foreningslivet, ny bosetning (boligfelt) o.l. Her prøver en gjerne å legge vekt på det som særpreger hver «grend» / «bygd». Personinformasjonen («slektshistoria») kan da samles i egne «register».

Se vedlegg: to sider fra *Boka om Land* bd. VIII (1997).

Felles for disse modellene er at de blir gjort ferdig i manuskript, kvalitetssikret på ymse vis og trykt i bokform for salg, der salget skal bidra i delfinansieringa av prosjektet.

I det bøkene blir trykt er også all informasjonen der fiksert og statisk; feilretting og oppdatering blir i praksis umulig uten store ekstrakostnader.

3.1.3 Digitale modeller

Svært mange slike bøker innafor sjangeren (sannsynligvis alle trykt før 2000) er skanna og publisert digitalt på Nasjonalbibliotekets nettsted *Nettbiblioteket* (nb.no), der de kan leses og søkes i. Men slike verk er altså egentlig ikke «digitale»; de er fremdeles statiske og bare formidla på en mer lettvinnt måte enn før internett.

Vi bruker i det følgende begrepet *digitale* om informasjon som ligger på internett og er heldigitalt, *dynamisk*, det vil si den kan korrigeres og oppdateres i framtida.

Det er per i dag så vidt vites svært få som prøver å utvikle slik verk heldigitalt fra botnen av. Historielaget er kjent med to: Vang i Hedmark og Kvinesdal. I disse prosjektene blir den ene hoveddelen («gardshistoria») utviklet digitalt og dynamisk på nettstedet lokalhistoriewiki.no, mens den andre (befolkningsregisteret) foreløpig blir satt sammen med tradisjonell metode (se neste punkt). Så vidt vi veit vil Vang-prosjektet legge personregisteret ut på wikien sammen med gardshistoriene, mens Kvinesdal planlegger en papirutgave før personinformasjonen skal overføres til nett for dynamisk oppfølging.

Vang i Hedmark: https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Digital_bygdebok_for_Vang_i_Hedmark

Kvinesdal: https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Bygdebokprosjektet_for_Kvinesdal

3.1.4: Bruk av dataprogrammet BSS

Historielaget har fått tilbud fra Snøhetta forlag AS på Lesja om bruk av det spesialutvikla dataprogrammet *Busetnadssoge* (BSS) uten innkjøpskostnad, viss den ferdige databasen kan innleveres til det nasjonale *Historisk befolkningsregister*: www.histreg.no. (Det vil påløpe en kostnad med importering av overnevnte primærkildemateriale.)

Dette programmet kan tas i bruk når primærkildene er ferdig registrerte og importerte, og er i realiteten helt nødvendig for å kunne utgi bygdebok med fullverdig personregister i dagens situasjon. Ved hjelp av BSS kan en altså produsere personregisteret, og resultatet kan trykkes som (statisk) bok eller publiseres digitalt og dynamisk på wiki for oppdatering i framtida.

I alt 11 bygdebokprosjekt etter mer eller mindre tradisjonell modell har brukt eller bruker BSS fremdeles, inklusive Vangprosjektet. Kvinesdal har programmet i bestilling.

3.2. Prosjektgruppas forslag til valg med begrunnelse

I prosjektgruppemøtet tirsdag 31.august 2021 ble de siste valg i forhold til prosjektet gjort.

- 1) Transkriberingsarbeidet må videreføres dugnadsbasert med uforminset styrke med sikte på at dette fullføres i løpet av inneværende år.
(Dette er nå absolutt innen rekkevidde da de fleste oppgaver er fordelt og igangsatt)
- 2) Gruppen går inn for at en så starter arbeidet med å utvikle en bosettingshistorie for hele Rauma kommune fram til så nær opp til vår tid som mulig. Bosettingshistorien vil i hovedsak utarbeides med basis i primærkildene skissert foran. Avgrensingen i tid er basert på at tilgangen til de viktigste primærkildene (Dåpslistene i kirkebøkene) avgrenses fra og med 100 års-grensen etter gjeldene regelverk. Derfor medfører dette valget at det må innhentes opplysninger direkte fra befolkningen.
- 3) På grunn av arbeidsmengden vil prosjektgruppa prioritere arbeidet slik at det først prioriteres de gamle kommunene Grytten og Hen da her så langt ikke finnes bosettingshistorie samlet for områdene.
- 4) Bosettingshistorien vil gi en kortfattet beskrivelse av alle boplasser (gårdsbruk, husmannsplasser og enkeltbolighus) . Beskrivelsen kan suppleres med aktuelle bilder. Kart er en selvfølgelig del av et slikt prosjekt. Befolkningshistorien er da en

sammensatt oppstilling av alle familier som har bodd på boplassen, lenket sammen fra primærkildematerialet.

- 5) Til arbeidet med utarbeiding av et slikt bokprosjekt antas det at det vil være riktig å benytte dataprogrammet *Busetnadssoge* (BSS) beskrevet i pkt 3.1.4. På grunn dårlig økonomi må også dette arbeidet i hovedsak utføres som dugnad.
- 6) Det er gruppas mening at dette produktet skal trykkes og legges ut for salg – antatt bosettingshistorie for Hen som første bind.
- 7) Parallelt med dette arbeidet ser prosjektgruppa at det vil være ønskelig å framskaffe detaljert historie om gårder og grender/boområder. Dette kan alternativt utgis digitalt. Til dette arbeidet vil også artikler fra årbøker og lignende være svært aktuelt.

4.0 Arbeidsprosessen videre.

4.1. Generelt delprosjekt Grytten og Hen.

- a) Prosjektet omfatter bosettingshistorie ført så nær opp til vår tid som mulig
- b) Prosjektet omfatter kun område 01 og 02 - Hen og Grytten (med Kors sogn). Dette av kapasitetsgrunner.

4.2: Framdrift:

- a) Gjenstående transkriberingsarbeid fullføres i løpet av 2021.
- b) BSS tas i bruk på nyåret 2022.
- c) Arbeidet med innsamling av aktuelle familieslektsbøker og andre nødvendige data startes opp.
- d) Område 02 Hen klargjøres først – Det planlegges klargjøring og trykking av første bind i 2023.
- e) Arbeidet med område 01 Grytten følges opp til dels parallelt med område 02 Hen.

4.3 Økonomi

Møter med Rauma kommune har avklart at på kort sikt har Rauma kommune liten evne til å bidra til prosjektet. Prosjektets framdrift vil derfor i stor grad måtte baseres på gaver og dugnad.

Vedtatt budsjett for delprosjekt Grytten og Hen.

Utgifter:	Utstyr - Kontorutstyr/Leie	kr.	50.000
	Kjøp og klargjøring BSS	kr.	100.000
	Møtevirksomhet	kr.	10.000
	Leie fagpersoner	kr.	200.000
	Trykking og distribusjon	kr.	350.000
	Uforutsett	<u>kr.</u>	<u>40.000</u>
		Kr.	750.000
Inntekter:	Salgsinntekter	kr.	400.000
	Bidrag Rauma historielag	kr.	100.000
	Andre gaver		
	Banker /næringsliv /Rauma kommune	kr.	150.000
	Romsdalslaget	<u>kr.</u>	<u>100.000</u>
		Kr.	750.000

Det forutsettes momsfristak – alle summer i budsjettforslag er eks moms.

Alt arbeid er i utgangspunktet basert på dugnad!!